

УДК 338.45(477)

О. В. Царенко,
ст. науковий співробітник,
Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

МОДЕЛЮВАННЯ ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМІВ НАРОЩЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНІВ

Запровадження авторського методу аналітичної оцінки конкурентних переваг динамічності розвитку легкої промисловості в регіональних економічних системах, а також результати аналізу вагомості її конкурентних переваг дали змогу виявити фундаментальні та результативні процедури формування й нарощення конкурентних переваг виробничо-економічних систем на мезорівні, виокремити найвагоміші регресори для побудови адаптивної моделі промислового зростання (МПЗ) з урахуванням імовірності нарощення легкою промисловістю конкурентних переваг.

Introduction of author method of analytical estimation of competitive edges of dynamic of development of light industry in the regional economic systems, and also results of analysis of ponderability of its competitive edges gave possibility to expose fundamental and effective procedures of forming and increase of competitive edges of the production-economic systems on mezolevel, to select most ponderable regression for construction of adaptive pattern of industrial growth (PIG) taking into account probability of increase by light industry of competitive edges.

ВСТУП

У нинішніх умовах господарювання економіка України стоїть перед проблемою вибору виробничих та соціальних пріоритетів стратегічного розвитку держави [3]. Реформування організаційно-правових засад вимагає визначення тих галузей, які забезпечували б раціональне використання переваг територіальної спеціалізації та агрегований розвиток регіональних економічних систем. Одним із пріоритетних завдань на цьому етапі є формування та нарощення конкурентних переваг легкої промисловості, від яких, в першу чергу, залежить як відновлення збалансованості господарського комплексу в цілому по Україні, так і добробут населення [1]. Ефективне вирішення даної проблеми полягає в моделюванні траєкторії розвитку макрорайонів і напрямів нарощення конкурентних переваг легкої промисловості регіонів при поєднанні конститутивно-ключових принципів системного, програмно-цільового та синергетичного підходів для запровадження нової просторової форми організації промисловості в регіонах — інтегрованого міжрегіонального промислового комплексу (ІМПК).

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Розроблення етапів добору та реалізації оптимальної для України моделі зростання легкої промисловості окремо

кожної регіональної економічної системи з обґрунтуванням ефективних цільових функціоналів самостійного регіонального промислового комплексу (РПК) та визначення орієнтирів розвитку інтегрованого міжрегіонального промислового комплексу (ІМПК) в цілому.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сучасний етап розвитку регіональних економічних систем в цілому, окремих її галузей і виробництв характеризується пошуком оптимальних співвідношень між централізованим і децентралізованим регулюванням [1]. Досягнення збалансованого розвитку легкої промисловості у будь-якому регіоні чи економічному районі вимагає розроблення моделі промислового зростання (МПЗ) з урахуванням імовірності нарощення її конкурентних переваг. Її побудову правомірно розуміти як керівну ідею (провідний задум) забезпечення здатності галузі регіону успішно конкурувати на ринку відповідних товарів як внутрішньому, так і зовнішньому. Проте розробити адекватну сучасним умовам МПЗ нарощення конкурентних переваг галузі можна лише після всеохоплюючого аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів та умов її функціонування, специфіки регіону, економіко-правових умов діяльності тощо [4].

Проведений нами аналіз сучасної динаміки розвитку легкої промисло-

вості регіонів, результати оцінювання вагомості факторів її конкурентних переваг (КП), виявлені фундаментальні тенденції в зміні КП дозволили виокремити найбільш результативні елементи і складові для побудови адаптивної моделі промислового зростання.

В основу побудови її елементного складу покладено принципи: реінжинірингу, економічної ефективності та селективно-пріоритетний (вони інкорпують зміст цільових функціоналів щодо досягнення результатів і засвідчують параметричні характеристики дієвих механізмів нарощення конкурентних переваг легкої промисловості в межах регіональних економічних систем). Приведені конститутивні компоненти є основою для розроблення стратегії формування й нарощення конкурентних переваг не лише для легкої промисловості, а й для регіонального промислового комплексу (РПК) та інтегрованого міжрегіонального промислового комплексу (ІМПК) в цілому.

Пропонована до використання оригінальна схема добору елементного складу загальноконкурентної стратегії розвитку інтегрованого міжрегіонального промислового комплексу відтворена у взаємозв'язку із цільовим функціоналом самостійного регіонального промислового комплексу та орієнтирів розвитку галузі в межах регіональної економічної системи. Вона представлена у вигляді замкненого циклу (рис. 1) із поступовим підвищенням складності аналітичної оцінки.

Етапи, запропоновані автором, відтворюють низку процедур, репродукованих за 23-ма ланками, з перманентно зростаючими вимогами до ефективності функціонування: а) виробничо-економічних систем; б) регіональних економічних систем; в) міжрегіональних економічних систем.

За результатами опрацювання стратегії формування й нарощення конкурентних переваг легкої промисловості в регіоні за пропонованими 23-ма етапами визначаються цільові орієнтири та регіональний економічний інтерес для побудови моделі промислового зростання (МПЗ) окремого РПК в цілому, а формалізація експериментального обрахунку наслідків реалізації стратегії РПК стає базою для опрацювання загальноконкурентної стратегії інтегрованого міжрегіонального промислового комплексу (ІМПК).

Необхідний розподіл визначених цілей (орієнтирів) за етапами, з урахуванням наявних можливостей на кожному рубежі інтенсифікації процесів промислового зростання, порівнюється з вимогами до ефективності функціонування легкої промисловості в регіоні та досягнутим соціально-економічним ефектом [8].

Оскільки управління розвитком є висококваліфікованою керівною діяльністю, основою на поточному й стратегічному плануванні [5], відповідній організаційній структурі, розвинутій системі мотивування, а також необхідному рівні контролю, то управлінський вплив слід здійснювати, матеріалізуючи специфічні функції та підфункції з огляду на поставлені пріоритети (завдання) в загальному процесі управління промисловим зростанням. Тому при виборі оптимальної для сучасного стану легкої про-

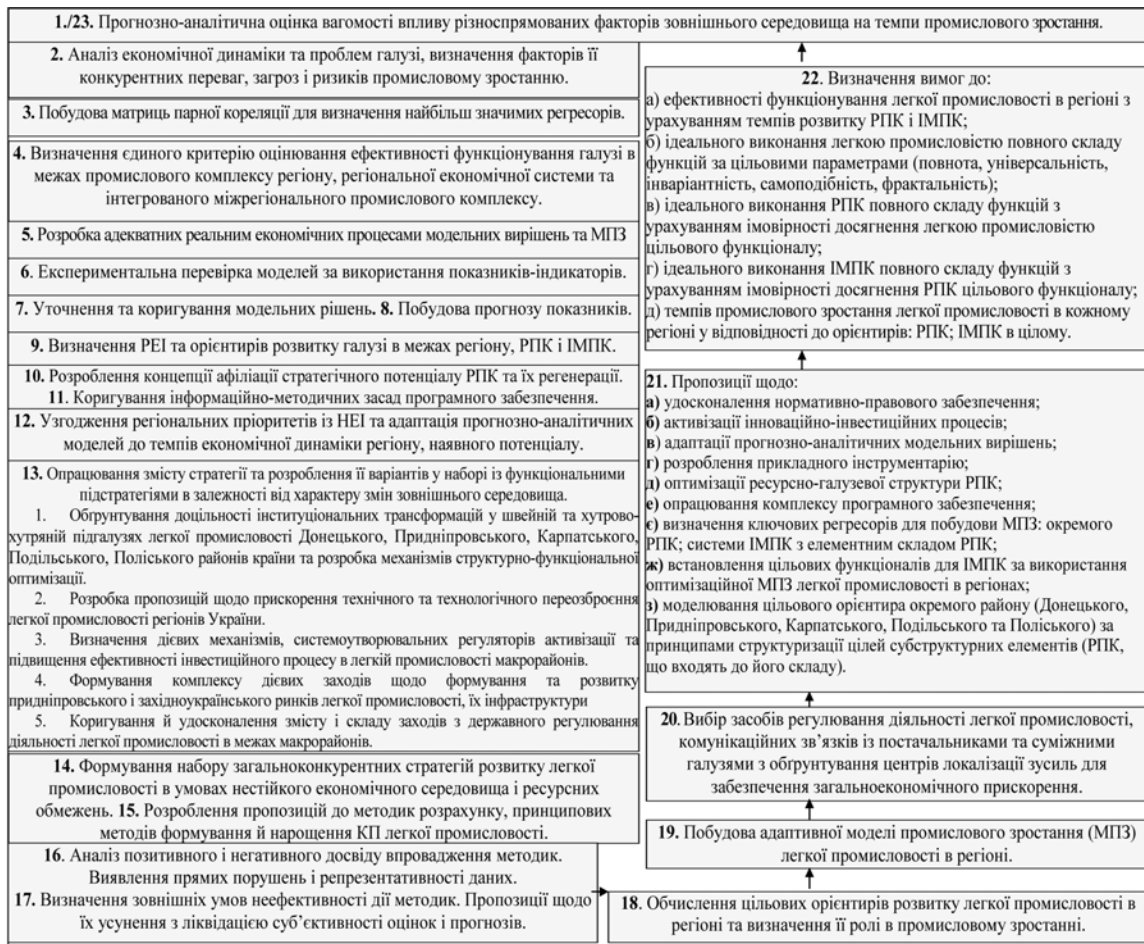

Рис. 1. Етапи побудови елементного складу загальноконкурентної стратегії інтегрованого міжрегіонального промислового комплексу (ІМПК)

мисловості МПЗ найбільш нагальним завданням є реалізація управлінської взаємодії між апаратом управління:

- 1) легкою промисловістю в регіоні та РПК;
- 2) окремого РПК з іншими відповідними комплексами у складі ІМПК;
- 3) окремого РПК з ІМПК.

Таким чином, можна говорити, що між системами, підсистемами і елементами при їх афіліації у єдиний інтегрований комплекс, для забезпечення результативності його функціонування, слід сформувати комунікаційні структури для ідентифікації щільного управлінського зв'язку. Щоб він існував та здійснювалася управління взаємодія, необхідно, аби між двома суб'єктами на будь-якому рівні сформувались взаємозалежні відносини управління двох типів: а) відносини, що виникають при розподілі та кооперації в процесі спільної трудової діяльності; б) відносини підпорядкування, що виникають між головною структурою та дочірнім виробництвом [2]. При цьому, розрізняючи загальне та часткове управління, що належать до вирішеного об'єкта (легкої промисловості, РПК або ІМПК) чи виду стратегічного управління, автор виділив найбільш суттєві його властивості окремо для складних систем, а саме:

- 1) ціль управління суспільним виробництвом — як загальноконкурентна стратегія розвитку ІМПК для трансформації та регенерації стратегічного потенціалу РПК в умовах ресурсних обмежень;
- 2) ціль управління промисловим виробництвом в регіоні — як стратегія

промислового зростання РПК для забезпечення органічності та ефективності функціонування регіональної економічної системи;

- 3) ціль управління розвитком легкої промисловості в регіоні — як стратегія формування й нарощення конкурентних переваг для ініціювання системоутворювальних процесів загальноекономічного прискорення в РПК.

Відтак, автор стверджує, що загальна система управління розвитком ІМПК у будь-якому економічному районі відтворить основні цільові функціонали як ІМПК, так і РПК та легкої промисловості, оскільки:

- 1) визначає сукупну ціль — як орієнтир промислового зростання;
- 2) засвідчує факт її досягнення шляхом залучення необхідних та достатніх засобів, засобів і механізмів реалізації цілеспрямованих впливів.

Оскільки мета промислового зростання є кінцевим результатом, якого слід досягнути в певний момент часу, то формалізація моделі промислового зростання має вигляд формули:

$$Y_{xi} = f(S \vee U \vee J) \\ U_{xi} = (T \vee R \vee W \vee X) \quad (1),$$

де Y_{xi} — процес управління розвитком окремої складної системи (ІМПК, РПК чи легкої промисловості); S — ціль діяльності будь-якої складної системи; U чи U_{xi} — сукупність способів, засобів та організаційно-економічних впливів, що дозволяють досягти орієнтири промислового зростання; J — цільовий параметр або факт досягнення цілі; T —

використовувані технології у промисловому виробництві; R — стратегічний (сировинний, ресурсний, економічний, виробничий, інноваційний, організаційний тощо) потенціал; W — керуючий вплив (сконцентровані зусилля) для досягнення цілі; X — інформаційно-управлінський вплив на об'єкти управління (ІМПК, РПК та легку промисловість в їх межах) та відповідно матеріально-енергетичні впливи на вибір технологій управління і світосприйняття суб'єктами управління змін параметрів конкурентних переваг.

Наведене модельне вирішення засвідчує існування наступних аксіом: 1) сформувати органічну й ефективну систему управління не можливо без визначеної цілі та критерію оцінювання, відповідних необхідних і достатніх способів, засобів та регуляторів, реєстрації факту реального досягнення цілі; 2) адекватність та адаптивність технологій управління промисловим зростанням залишається однаково значимими для суб'єктів управління будь-якого рівня (ІМПК, РПК чи легкої промисловості) та незмінним у будь-який проміжок часу; 3) потрібно спроектувати й запровадити оптимальну конструкцію економічної системи (виробничо-економічної чи регіональної); 4) для реалізації визначених (набором стратегій) стратегіями завдань системі управління можливо локалізувати за напрямками певні зусилля лише за тих умов, якщо буде: а) запропоновано й здійснено певну сукупність цілеспрямованих дій зі встановлення щільних зв'язків між рівнями управління

Таблиця 1. Ранжування регіональних проблем щодо формування й нарощення КП, розроблення специфічних функцій-завдань ІМПК для їх елімінації*

Ранг проблеми	Зміст специфічних функцій ІМПК для їх елімінації
<p>Перший рівень.</p> <p>Проблеми, що мають різне значення для кожного окремого РПК у складі ІМПК, та пріоритети легкої промисловості не завжди співпадають з вимогами до темпів економічного зростання РПК. Зазначене багато в чому визначає моделі та технологію вирішення всієї решти проблем (наприклад, створення енергетичної системи, транспортних коридорів, бази для розвитку кадрового потенціалу, системи розселення в регіоні, освіти та науки, характер інноваційної політики тощо).</p>	<p>Метою ІМПК є формування соціально-економічних і науково-технічних умов для ефективного функціонування на його території господарських одиниць, а також забезпечення раціонального природокористування і високого рівня життя населення. З огляду на зазначене вирішення проблем першого рівня є підґрунтям для формування й нарощення КП не лише окремого РПК чи легкої промисловості, яка ініціює зростання рівня якості життя населення, а й визначає КП ІМПК в цілому, а відтак, і певного макрорайону. З огляду на зазначене функціями ІМПК є:</p> <ul style="list-style-type: none"> – накопичення наукових знань та інформаційної бази; – розробка прогнозів: траєкторії розвитку ІМПК, РПК та окремих галузей; використання ресурсів при різних технологічних процесах; ініціювання умов взаємозамінності сировинної бази; – визначення проблемних територій за екологічними, соціальними, техніко-економічними й іншими критеріями та обчислення обсягів спрямування ресурсів і зусиль для їх ліквідації; – створення опорних баз для вибіркового вивчення території, їх стратегічного потенціалу; – відновлення дії наукових установ, що вивчають проблеми окремих галузей та їх впливу на економічну динаміку РПК чи ІМПК; – створення наукових центрів, які ведуть регулярне комплексне вивчення просторово-часової форми функціонування ІМПК та умов входження до макрорайону окремих регіонів, їхніх РПК, галузей і виробництв з обґрунтуванням вагомості впливу окремо кожного та субсидування їхнього розвитку;
<p>Другий рівень.</p> <p>Проблеми формування й нарощення КП як ІМПК, так і РПК чи окремих виробництв, у вирішенні яких беруть участь різні галузі. Враховуючи те, що орієнтація на розвиток однієї сфери повинна забезпечити зростання іншої (проблеми, що мають значення для зростання комплексу й регіону).</p>	<p>Сучасний етап розвитку продуктивних сил характеризується певними особливостями функціонування ІМПК, в тому числі викликаними розвитком НТП. Наслідком науково-технічної революції повинно бути набуття специфічного цільового функціоналу у створеного ІМПК для:</p> <ul style="list-style-type: none"> – забезпечення оптимальної концентрації виробництва, акумуляції науково-дослідних і виробничих об'єктів для інтенсифікації процесів вироблення й нагромадження стратегічного потенціалу; – вивчення фактичного стану і запасів природних ресурсів території для обґрунтування джерел диверсифікації ресурсів і масштабу виробництв, що зумовлюють раціональне використання власних; – перманентного аналізу специфічних регіональних умов і розроблення нормативів, що стосуються екології та енергоефективності виробництв безпечних для населення регіону (легкої промисловості);
<p>Третій рівень.</p> <p>Проблеми створення високо-технологічних, ефективних, безпечних, чистих та ін. виробництв.</p>	<p>За результатами накопичення репрезентативних знань в усіх регіонах ІМПК шляхом експедиційного вивчення сформувати алгоритми: вирішення науково-технічних завдань; визначення напрямів покращання умов життєдіяльності; реалізації політики ресурсо- й енергозбереження; провадження природоохоронної діяльності; оптимізації середовища функціонування продуктивних сил; формування й нарощення КП в умовах нестійкого економічного середовища.</p>

* запропоновано, систематизовано та узагальнено автором

(ІМПК, РПК та легкою промисловістю); б) узгоджено субстратегії розвитку окремо за об'єктами та, в цілому, для досягнення загальних цілей промислового зростання й нарощення конкурентних переваг з використанням потенціалу легкої промисловості регіональних економічних систем [9].

Оскільки на систему управління впливає навколишнє середовище, а (X) матеріально-енергетичні зміни параметрів конкурентних переваг впливають на вибір технологій управління та світосприйняття суб'єктами управління економічної динаміки, то афіліація стратегічного потенціалу РПК (яким властиві власні специфічні ознаки, параметри й резерви забезпечення економічної динаміки) зумовлюють й формування необхідного переліку функцій, якими повинні володіти об'єкти за рівнями (ІМПК, РПК та легка промисловість).

Їх виконання забезпечить попередження й подолання ключових проблем розвитку регіональних економічних систем [6]. З огляду на зазначене автор пропонує систематизацію регіональних проблем формування й нарощення конкурентних переваг, а відповідно до них, специфічні функції спроектовано автором ІМПК для об'єктивного досягнення результатів (табл. 1).

Прийняття до запровадження авторської концепції афіліації стратегічного потенціалу регіональних промислових комплексів та їх регенерації зміцнює імовірність прогнозних оцінок і передбачень автора, запропонованих у попередніх дослідженнях, у відповідності до сформульованої теорії формування й нарощення конкурентних переваг щодо забезпечення промислового зростання за рахунок інтенсифікації конкурентних переваг легкої промисловості регіонів, змінює ідеологію та ме-

тодичні підходи до прогнозування перспектив розвитку регіональної економічної системи та національного господарства в цілому. Замість нормативного підходу, що спирається на принципи монотонного, послідовного розвитку, пропонується використання програмно-цільового підходу, що дозволяє прогнозувати широкомасштабні "прориви" у регіоні на базі програмної методології [3]. Відтак, формування інтегрованого міжрегіонального промислового комплексу (ІМПК) можна розглядати у якості основного виробника наукових знань і інформації про розміщення взаємопов'язаних виробництв, сфери обслуговування населення та виробничої, ринкової й соціальної інфраструктури, що дає значний економічний і соціальний ефект внаслідок раціонального їх комплексування, концентрації та формування економічно ефективною спеціалізацією регіональної економіки.

ВИСНОВКИ

Таким чином, етапи побудови елементного складу загальноконкурентної стратегії суб'єкта управління з пріоритетом цільового розподілу зусиль у напрямі зростання підприємств легкої промисловості у кожній регіональній системі уможливує визначення: 1) рівнів формування й нарощення конкурентних переваг; 2) наслідків взаємовпливу, взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів у межах певного синергетичного поля; 3) технологій управління розвитком різномірних структур у будь-якому макрорайоні на засадах добору пріоритетних стратегій; 4) основних цільових функціоналів як інтегрованого міжрегіонального промислового комплексу (ІМПК), регіонального промислового комплексу (РПК), так і легкої промисловості.

Література:

1. Амитан В. Н. Регион в ресурсной структуре государства / В.Н. Амитан / Региональные перспективы. — 2001. — № 5—6. — С. 15—17.
2. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф, Э. Дж. Макдоннелл: [пер. с англ.]. — СПб.: Питер Ком, 1999. — 416 с.
3. Базилюк Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення: [монографія] / Я. Б. Базилюк. — Київ: НІСД, 2002. — 132 с.
4. Бистряков І. К. Економічний простір: аспекти методологічного визначення / І. К. Бистряков, А. Г. Чернюк. — К.: РВПС України НАН України, 2006. — 56 с.
5. Войнаренко М. П. Економічна безпека підприємства в конкурентному середовищі: [монографія] / М. П. Войнаренко. — Хмельницький: ХНУ, 2008. — 312 с.
6. Оберемчук В. Ф. Конкурентія: поняття, аналіз, стратегія / В. Ф. Оберемчук // Стратегія економічного розвитку України: науковий збірник. — К.: КНЕУ, 2001. — № 5. — С. 211—217.
7. Покропивний С. Ф. Регулювання територіального розвитку: стратегія і ефективність / С. Ф. Покропивний, В. М. Колот. — К.: КНЕУ, 2003. — 352 с.
8. Хвесик М. А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: [монографія] / М. А. Хвесик, В. А. Голян. — К.: Кондор, 2007. — 480 с.
9. Царенко О. В. Методологічні основи формування конкурентних переваг галузей промислового комплексу регіонів країни / О. В. Царенко // Національне господарство України: теорія і практика управління: [зб. наук. пр.]. — К.: РВПС України НАН України, 2008. — С. 36—43.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2010 р.